

Plagiater, etik og jura

Af Morten Rosenmeier

Udtrykket plagiat har ingen helt fast betydning, men sigter normalt til, at man bruger noget, andre har lavet, og udgiver det som sit eget. Plagiaterminologien kan føres tilbage til et epigram af den romerske digter Martial, hvor han lignede sine epigrammer med frigivne slaver og det at efterligne dem med »plagium«, dvs. den forbrydelse at fange mennesker og sælge dem til slaveri.

Morten Rosenmeier
Formand for UBVA
Morten.Rosenmeier@jur.ku.dk

Om UBVA og mig selv

Mit navn er Morten Rosenmeier, og jeg er lektor i ophavsret m.m. på Det Juridiske Fakultet ved Københavns Universitet. Jeg er desuden formand for Udvalget til Beskyttelse af Videnskabeligt Arbejde (UBVA) under Akademikernes Centralorganisation. Udvalget varetager den akademiske verdens interesser i ophavsretlige spørgsmål, bl.a. ved at rådgive AC-organisationer og deres medlemmer. Vi offentliggør desuden informationsmateriale om ophavsret på www.ubva.dk, og udover artikler har vi bl.a. en gratis e-bog, der hedder *Ophavsret for begyndere*. Både bogen og artiklerne skulle gerne være skrevet sådan, at man ikke behøver være jurist for at forstå meningen. Vi tager desuden ud og holder gå-hjemmøder o.l. om ophavsret, og hvis man gerne vil have besøg af os, er man altid meget velkommen til at sende en mail til os om det. Man kan sende den til UBVA's sekretær, chefkonsulent Henrik F. Ahlers (hfa@ac.dk), eller til undertegnede.

Plagiater

Udtrykket plagiat har ingen helt fast betydning, men sigter normalt til, at man bruger noget, andre har lavet, og udgiver det som sit eget. Plagiaterminologien kan føres tilbage til et epigram af den romerske digter Martial, hvor han lignede sine epigrammer med frigivne slaver og det at efterligne dem med »plagium«, dvs. den forbrydelse at fange mennesker og sælge dem til slaveri. I

UBVA har vi beskæftiget os meget med, hvornår noget er et plagiat i ophavsretlig forstand, og vi har bl.a. en artikel om forskellen på den ophavsretlige og den etiske plagiatvurdering på vores hjemmeside. Artiklen hedder "Plagiater", *ophavsret og videnskabetik*, og vi skriver også om emnet i *Ophavsret for begyndere* på s. 170 og frem. Endelig holdt UBVA, i samarbejde med Det Juridiske Fakultet ved KU, et symposium om plagiat den 22. november 2007. Der var indlæg om plagiat set fra en ophavsretlig, patentretlig og konkurrenceretlig synsvinkel, forholdet mellem den ophavsretlige og den forfatteretiske plagiatvurdering, berømte plagiatsager m.m., og der var gode diskussioner efter indlæggene. Det hele blev webcastet i dyre domme og ligger nu på vores hjemmeside. Vi har tænkt os at holde endnu et symposium om plagiat og videnskabelig uredelighed m.m. 30.10.2008 i Turbinehallerne i Århus. Vi regner med at annoncere symposiet om ikke så længe, bl.a. på vores hjemmeside, i annoncer og via vores nyhedsbrev, som vi udsender nogle gange om året. Hvis man gerne vil modtage UBVA's nyhedsbreve, kan man sende en mail om det til sekretær i AC, Anne-Marie Ebert (ame@ac.dk).

Den 3. april 2008 havde Henrik Ahlers og jeg fået lov til at medvirke på Forum for Brugeruddannelses plagiattemadag på Syddansk Universitet. Vi talte om forskellen mellem den ophavsretlige og den etiske plagiatvurdering, som

vi oplever den. Sagen er kort sagt, at der ikke altid er overensstemmelse mellem den ophavsretlige plagiatvurdering og den forfatteretiske, og somme tider er der derfor visse former for brug af andres materiale, der er ophavsretligt tilladt, men forfatteretisk fordømmeligt, eller omvendt.

Det er bl.a. et ophavsretligt princip, at ophavsretten ikke beskytter helt overordnede idéer, teorier m.m., og det er derfor typisk ingen ophavsretskrænkelser at stjæle idéer fra andres værker og udgive dem som sine egne. Forfatteretisk, derimod, vil tyveri af andres idéer udløse intens kritik. Der findes også en række tilfælde, hvor noget er ophavsretligt tilladt, men somme tider forfatteretisk i orden og somme tider forfatteretisk forbudt. Den slags tilfælde er ret svære at arbejde med.

Man kan bl.a. spørge, om man må overtage andres citater. F.eks.: Statsmanden A fremkommer med en udtalelse. Denne udtalelse citeres af forfatteren B, med henvisning til A, og så er der en forfatter C, der også citerer A's udtalelse, men C henviser direkte til A og nævner ikke noget om B. Det er ikke en ophavsretskrænkelser i forhold til B, for juridisk set anses A, ikke B, for at have skabt citatet, og B har derfor ikke nogen ophavsret til det. Forfatteretisk vil der være visse tilfælde, hvor C's fremgangsmåde kan udløse kritik, f.eks. hvis B har brugt tid og kræfter på at grave A's udtalelse frem fra arkiverne. Der er imidlertid andre tilfælde, hvor man sikkert godt

Sagen er kort sagt, at der ikke altid er overensstemmelse mellem den ophavsretlige plagiatvurdering og den forfatteretiske, og somme tider er der derfor visse former for brug af andres materiale, der er ophavsretligt tilladt, men forfatteretisk fordømmeligt, eller omvendt.

Den bedste kur mod plagiatsager er givetvis at oplyse folk om, hvor grænserne går. Forum for Brugeruddannelses webtutorial, som skal lære studerende om, hvad man må og ikke må, er derfor utvivlsomt en god idé.

må låne andres citater, herunder hvis citaterne er mere alment kendte. Man må f.eks. nok gerne citere Reagans "Mr. Gorbatsjov! Tear down this wall!" uden at nævne det leksikon, man har set det i.

Der findes adskillige andre tilfælde, hvor noget, der er ophavsretligt tilladt, somme tider er etisk tilladeligt og somme tider forbudt. Jeg har skrevet mere om det i artiklen om plagiater, nævnt ovenfor, og i *Ophavsret for begyndere*, og talte også om det på symposiet 22.11.2007. Hvis man føler trang til at læse eller høre mere om UBVA's mening om disse ting, er tiden således inde til snarest at få besøgt UBVA's hjemmeside.

Hvorfor plagierer man?

Folk reagerer typisk meget stærkt over for plagiater, og inden for universitetsverdenen er normalreaktionen, at man skynder sig at afskedige eller i hvert fald degradere plagiaristen. Mediernes behandling af plagiatsager er typisk også meget hård, og reaktionen har i høj grad rod i en basal forestilling om, at plagiarister er egoistiske individer, der prøver at snylte på andres indsats etc. Hvis jeg har lært noget af de plagiatsager, jeg har set, er det imidlertid, at tingene tit forholder sig anderledes. Især er der mange plagiatsager, der skyldes, at plagiaristen har en anden opfattelse af, hvor grænsen går mellem det tilladelige og det kritisable, end sine omgivelser. Der er ikke mindst en hel del mennesker, der mener at vide, at der gælder meget lempelige henvisningskrav i forbindelse med populært formidlende litteratur, og at forfattere til den slags litteratur i vidt omfang gerne må låne tekst fra andre uden henvisning. Når de finder ud af, at det er forkert, er det for sent.

Den bedste kur mod plagiatsager er givetvis at oplyse folk om, hvor grænserne går. Forum for Brugeruddannelses webtutorial, som skal lære studerende om, hvad man må og ikke må, er derfor utvivlsomt en god idé. Tutorialen, der er omtalt i DF Revy nr. 2, 2008, er ikke færdig endnu, men vi så nogle foreløbige udkast til den på plagiater-temadagen den 4. april. Materialet var efter min mening særdeles vellykket, fordi det både var enkelt og populariseret, og samtidig meget præcist. Jeg er derfor ikke i tvivl om, at hjemmesiden vil blive en stor succes, og glæder mig meget til at se den.

Referencer

UBVA's hjemmeside: ubva.lovportaler.dk/

Rosenmeier, M. (2007). "Plagiater", *ophavsret og videnskabsetik*. Set d. 23.4.2008 på: <http://ubva.lovportaler.dk/ShowDoc.aspx?docId=ubva-art-plagiater-full>

Rosenmeier, M. (2007). *Ophavsret for begyndere*. Kbh. : Jurist- og Økonomforbundet.

EBSCO tilbyder Open Access-portal for udviklingslande

Open Science Directory er en gratis portal med adgang til 20.000 videnskabelige gratis titler. Oprindeligt blev den oprettet til universiteter og forskningsinstitutioner i udviklingslande, med adgang for alle.

Open Science Directory indeholder samlinger af gratis tidsskrifter og tidsskrifter som er en del af specielle programmer så som Hinari (inklusive DOAJ), Agora og OARE. Andre programmer vil blive tilføjet i den nærmeste fremtid (INASP-PERI, eLFL og eJDS).

Denne A-til-Å liste er udarbejdet af EBSCO og Hasselt universitetsbibliotek, Belgien.

For mere information, besøg venligst:
www.opensciencedirectory.org

EBSCO
INFORMATION SERVICES

Elektroniske & trykte tidsskrifter
Håndtering & adgang til e-resurser
Bibliografiske & fuldtekstdatabaser
E-bøger